

Благодійна допомога Збройним Силам України: історичні передумови виникнення та сучасний розвиток її правового регулювання

Корж-Ікаєва Таїсія Григорівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.06.2024	Право	316.472.47+061.2

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14184809>

Анотація. У статті проаналізовано історичні передумови та сучасні тенденції розвитку правового регулювання благодійної допомоги Збройним Силам України. В ході дослідження розглянуто еволюцію благодійності від її ранніх форм до оформлення її різновидів (форм) в інших законах України. Визначено ключові етапи законодавчого регулювання цієї сфери, з особливим акцентом на період після березня 2014 року у відповідь на збройну агресію Російської Федерації проти України. Охарактеризовано вплив політичних, економічних та соціальних чинників на розвиток благодійництва та його правового забезпечення.

З'ясовано роль державних та недержавних структур у формуванні механізмів збору та розподілу благодійної допомоги. Доведено, що сучасне законодавство України забезпечує необхідні умови для прозорості та ефективності благодійних ініціатив, спрямованих на підтримку Збройних Сил України. Розглянуто основні законодавчі акти, що регулюють цю діяльність, включно зі змінами, що були внесені для реагування на сучасні безпекові потреби. Особливу увагу приділено новітнім законодавчим ініціативам, таким як зміни до Бюджетного кодексу України з 2023 року, які забезпечують звільнення від ПДВ на товари для оборони, сприяючи зниженню фінансового навантаження на бюджет та підвищенню мобілізаційної готовності країни. Відзначено роль волонтерської, гуманітарної та іншої благодійної допомоги, регульованих відповідними законами, як значних компонентів системи національної безпеки і соціального захисту.

Сформовані висновки підкреслюють значення благодійної допомоги як важливого елементу національної безпеки та соціальної стабільності в Україні. Висвітлено, що благодійна допомога є не тільки виразом громадянської солідарності із власними Збройними Силами, а й ефективним інструментом мобілізації ресурсів для задоволення критичних потреб Збройних Сил України. Таким чином, дослідження відкриває нові перспективи для розуміння динаміки та механізмів правового регулювання благодійництва в контексті національної оборони та безпеки.

Ключові слова: благодійна допомога, правове регулювання, волонтерська діяльність, гуманітарна допомога, благодійність, обороноздатність.

¹ Т.в.о. директора навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ Orcid: 0000-0002-8908-9923

Charitable aid to the armed forces of Ukraine: historical background and current development of its legal regulation

Annotation. The article analyzes the historical prerequisites and modern trends in the development of legal regulation of charitable assistance to the Armed Forces of Ukraine. In the course of the study, the evolution of charity from its early forms to the registration of its varieties (forms) in other laws of Ukraine was considered. The key stages of legislative regulation of this area are defined, with special emphasis on the period after March 2014 in response to the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. The impact of political, economic and social factors on the development of charity and its legal support is characterized.

The role of state and non-state structures in the formation of mechanisms for the collection and distribution of charitable aid is clarified. It has been proven that the modern legislation of Ukraine provides the necessary conditions for the transparency and effectiveness of charitable initiatives aimed at supporting the Armed Forces of Ukraine. The main legislative acts regulating this activity are reviewed, including changes made to respond to modern security needs. Particular attention is paid to the latest legislative initiatives, such as changes to the Budget Code of Ukraine from 2023, which provide exemption from VAT on defense goods, contributing to reducing the financial burden on the budget and increasing the country's mobilization readiness. The role of volunteer, humanitarian and other charitable aid, regulated by relevant laws, as significant components of the system of national security and social protection was noted.

The conclusions drawn emphasize the importance of charitable assistance as an important element of national security and social stability in Ukraine. It has been highlighted that charitable aid is not only an expression of civil solidarity with one's own Armed Forces, but also an effective tool for mobilizing resources to meet the critical needs of the Armed Forces of Ukraine. Thus, the research opens up new perspectives for understanding the dynamics and mechanisms of legal regulation of charity in the context of national defense and security.

Key words: charitable aid, legal regulation, volunteering, humanitarian aid, charity, defense capability.

Вступ

Постановка проблеми. Проблема регулювання благодійної допомоги Збройним Силам України набуває особливої актуальності в умовах сучасних викликів і змін, що відбуваються в міжнародному праві та внутрішньому законодавстві України. Історичні передумови формування благодійної допомоги армії в Україні беруть свій початок ще з часів незалежності, коли громадські ініціативи стали важливою частиною національної оборони. З того часу процес правового регулювання благодійної допомоги Збройним Силам України пройшов значні трансформації, адаптуючись до вимог сучасності та зростаючої потреби у забезпеченні прозорості та ефективності використання благодійних внесків.

Розвиток правового регулювання благодійної допомоги Збройним Силам України відбувається в контексті забезпечення його відповідності у цій сфері міжнародним нормам та стандартам, що гарантує не тільки ефективне використання ресурсів, але й максимальну захищеність учасників благодійного процесу.

На сучасному етапі існує ряд проблем, які потребують негайного розв'язання для підвищення ефективності правового регулювання благодійної допомоги, а саме: недостатня нормативно-правова база, що регулює діяльність благодійних організацій, необхідність забезпечення більшої прозорості в розподілі та використанні благодійних внесків, а також потребу в адаптації законодавства до умов воєнного стану.

У зв'язку з цим, потребує детального аналізу історичні передумови і сучасний стан правового регулювання благодійної допомоги для виявлення основних тенденції, викликів та можливостей з метою підтримки національної безпеки та оборони України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній науковій літературі нормативно-правове регулювання благодійної діяльності отримує глибоке аналітичне осмислення, яке виявляє значний інтерес до цієї проблематики з боку різних дослідників. Так, А. О. Гудзь в своїх працях акцентує увагу на полісемії термінології, пов'язаної з благодійністю, виділяючи такі поняття як меценатство, волонтерство, спонсорство та гуманітарна допомога, які відображають різноманітність форм і методів благодійної діяльності, що пропонується закріпити в окремій статті Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» як фундаментальну нормативну базу [1, с. 63]. З іншого боку, О. В. Насібова розглядає благодійність через призму її внеску в систему соціального захисту населення. Вона підкреслює, що зміни в соціально-економічних умовах спонукають до реформування інститутів громадянського суспільства і вимагають створення умов для розвитку нових підходів у благодійній сфері, забезпечуючи додаткові ресурси для державної соціальної політики, іноді навіть замінюючи державні функції [2]. Інший дослідник, Р.А. Сербин у своїх дослідженнях детально вивчає мотивацію і цілі волонтерської діяльності, розглядаючи їх в контексті загальної картини гуманітарної підтримки та благодійництва, що допомагає глибше зрозуміти структуру і внутрішні зв'язки даної сфери [3, с. 50].

На основі проведеного аналізу на сьогодні недостатньо висвітлено історичні передумови виникнення благодійної допомоги Збройним Силам України та сучасний розвиток її правового регулювання, що потребує детального вивчення.

Мета статті – проаналізувати історичні передумови виникнення та сучасні тенденції розвитку правового регулювання благодійної допомоги Збройним Силам України.

Результати

У наукових дослідженнях розкривається, що концепція благодійності, яка веде своє походження від латинських коренів «caritas» та «cagus», що означають «жертвна любов» та «милостиня» відповідно, в першу чергу асоціюється з цілеспрямованим ставленням до індивідів, які через певні причини не здатні самостійно забезпечити навіть мінімальні умови для належного існування в умовах суспільного життя. Така увага виражається в наданні їм допомоги, необхідної для підтримання життєдіяльності, а також матеріального, соціального та психологічного благополуччя [4].

Зародження соціального феномену благодійності відбулося багато століть тому і зазнавало істотних змін, розвиваючись від простих актів милостині до більш складних форм соціальної підтримки. У дореволюційний період воно переходило від індивідуальної опіки до форм соціальної допомоги і підтримки з боку держави у радянські часи. В сучасному світі це явище досягло певного рівня систематизації, отримавши визначення і правову основу через створені законодавством механізми реалізації благодійної діяльності, яка може бути здійснювана як некомерційними організаціями, так і приватними особами, такими як меценати і філантропи [5, с. 65].

Уявлення про благодійність перетворювалося в процесі еволюційного розвитку суспільних відносин, зазнаючи впливу широкого спектру факторів. Політичні, ідеологічні, правові, економічні, та соціальні чинники сприяли трансформації організаційних форм, принципів та механізмів благодійності. Відповідно до змін, які відбувалися, також змінювалися напрями, технології, соціальні пріоритети, а також результати благодійної діяльності [4].

Трансформація благодійності, яка включала адаптацію до нових суспільних вимог та викликів, створила умови для зміцнення зв'язків між громадянським суспільством і

державою, особливо у відповідь на загрози національній безпеці. Так, історичне коріння благодійної підтримки армії, починаючи з періоду національно-визвольних змагань, відображає глибокі традиції взаємодопомоги та підтримки воїнів у критичні періоди, що є важливим аспектом національної солідарності в Україні.

Вперше систематизовані зусилля громадськості на підтримку військових формувань можна відстежити під час Української Революції 1917-1921 років, коли через формування добровольчих батальйонів та регулярних зборів коштів з'явилася потреба у правовому регулюванні такої діяльності.

Протягом ХХ ст. благодійна підтримка військових набувала різних форм в залежності від політичного контексту. Зокрема, під час Другої світової війни, та відновлення країни після війни, благодійна діяльність відбувалася під егідою державних організацій і з високим рівнем державного контролю. Важливим аспектом стала організація та регулювання допомоги, яка вимагала детального правового підходу для забезпечення прозорості та ефективності використання ресурсів.

Сучасний етап розвитку благодійної допомоги Збройними Силами України почався з набуттям Україною незалежності в 1991 році, але особливо активізувався після 2014 року, в контексті агресії на сході країни та анексії Криму. У рамках регулювання благодійної діяльності, законодавство України, включаючи Закон України «Про благодійну діяльність і благодійні організації» [6], створює комплексну правову основу, яка забезпечує регламентацію процесів збору, розподілу та використання благодійних внесків, зокрема на користь Збройних Сил України, а також впроваджує необхідні контрольні механізми для гарантування прозорості та відповідальності в управлінні цими ресурсами. Отже, зазначена деталізація та стандартизація у правовому полі відображається у широкому спектрі термінології, яку використовують у науковій літературі та законодавчих документах для опису різних спектрів її проявів.

Аналізуючи вітчизняне нормативне регулювання благодійності, насамперед необхідно зосередитися на законодавчих документах, що визначають зміст, форми та види благодійної діяльності.

Благодійна діяльність в Україні, особливо в контексті підтримки Збройних Сил України, має важливе значення для суспільства та держави, поєднуючи історичні традиції з сучасними потребами юридичного регулювання. Від початку ХХІ ст. українське законодавство почало активно формувати рамки для благодійної діяльності, яка відіграє ключову роль у соціальній стабільності та підтримці гуманітарних принципів.

Відповідно до Закону України «Про Товариство Червоного Хреста України» від 28 листопада 2002 р. № 330-IV [7, ст. ст. 1, 2], добродійна діяльність – це діяльність, яка спрямована на надання допомоги та підтримки особам, які її потребують, згідно з принципами гуманності та взаємодопомоги, що реалізується без будь-яких корисливих цілей та закріплює важливу роль Товариства у системі національної безпеки та громадянської захищеності, зокрема у випадках збройних конфліктів та кризових ситуаціях.

Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 5 липня 2012 року № 5073-VI регулює сферу благодійності і у понятті благодійної діяльності охоплює не тільки особистісне, але й майнове сприяння у реалізації благодійних ініціатив. Відповідно до зазначеного законодавства, благодійність визначається як діяльність, що не передбачає отримання прибутку та винагороди для благодійників, акцентуючи на її добровільному характері [6].

Стаття 3 вказаного Закону до сфер благодійної діяльності відносить сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану, яке не має законодавчого визначення. Разом з тим, у статті 6 цього Закону зазначено, що публічний збір

благодійних пожертв для забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, боєздатності та функціонування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до закону військових формувань здійснюється у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Таким чином можна вважати, що законодавець під «обороздатністю та мобілізаційною готовністю країни, захистом населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану» має на увазі «бойову, мобілізаційну готовність, боєздатність та функціонування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до закону військових формувань», оскільки іншої цільової допомоги під час публічного збору у формі коштів або майна саме з метою «сприяння обороздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану» Закон не передбачає [6].

Волонтерська та гуманітарна допомога також займають важливе місце у структурі благодійної допомоги Збройним Силам України.

Так, стаття 1 Закону «Про волонтерську діяльність» вказує, що волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності, а в якості одного з напрямів такої діяльності зазначає надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та/або іншої країни проти України [8].

Закон України «Про гуманітарну допомогу» від 22 жовтня 1999 року № 1192-XIV врегулює питання гуманітарної допомоги, визначаючи її як цільову безоплатну підтримку, що може бути надана в грошовій чи натуральній формі, а також у вигляді робіт чи послуг. Особливістю цього Закону є акцент на тому, що гуманітарна допомога це, в тому числі, адресна безоплатна допомога у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами з мотивів гуманності отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують допомоги для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту [9, Ст. 1].

Як бачимо за цілями, напрямками надання різних видів допомоги всі три вказаних закони України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [6], «Про волонтерську діяльність» [8] та «Про гуманітарну допомогу» [9] вони відрізняються, а Збройні Сили України, як отримувачі таких допомог напряму згадуються тільки в законах України «Про волонтерську діяльність» [8, ст. 1] та «Про гуманітарну допомогу» [9, ст. ст. 6 та 11].

Стаття 5 Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» вказує, що закони України можуть визначати додаткові види благодійної діяльності та особливості регулювання певних видів благодійної діяльності [6]. І хоча в цій статті напряму не згадується такий «додатковий вид благодійної діяльності» як гуманітарна допомога, разом з тим, у статті 2 закону України «Про гуманітарну допомогу» [9] зазначено, що законодавство України про гуманітарну допомогу складається в тому числі і з Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [6].

Таким чином, волонтерська та гуманітарна допомоги Збройним Силам України є складовими благодійної допомоги Збройним Силам України в системі національної безпеки та оборони України.

Нормативне регулювання благодійності в Україні, встановлене вищезазначеними законами, відрізняється цілями та напрямками у сфері національної безпеки та оборони, надає правову основу для організації різноманітних видів допомог спрямованих на підтримку Збройних Сил України але з відмінністю процедур та правил надання таких видів допомог, не дивлячись, що всі вони є різновидами (формами) благодійної допомоги. Однак, в процесі аналізу та застосування цих нормативних документів виникає певна термінологічна невизначеність. Різноманітність термінів, таких як «форми», «види» чи «різновиди», «цілі» чи «напрями» благодійності, вказує на необхідність подальшої стандартизації та уніфікації понять для забезпечення більшої прозорості та ефективності в реалізації благодійних ініціатив з підтримки Збройних Сил України.

Водночас, варто зауважити, що в жодному з перелічених нормативних актів не зустрічається визначення терміна «благодійність», який часто ототожнюється з «благодійною діяльністю». Така інтерпретація виявляється виправданою, адже література у сфері благодійності розглядає благодійність як надання матеріальної підтримки особами приватного сектору особам, які опинилися у скрутному становищі, таким як бідні, сироти та інші [4]. Згідно з новими нормативними визначеннями, благодійна допомога виражається у наданні підтримки тим, хто зазнає потреби [7]. Таким чином, терміни «благодійність» і «благодійна діяльність» можна вважати однозначними за своєю сутністю.

Наукова література також підкреслює відсутність консенсусу серед вчених щодо визначення переліку форм і видів благодійної діяльності. Р. А. Сербин виокремлює поняття форми як спеціальну структуру будь-якого процесу, зумовлену його змістом, методами та засобами виконання, яка організує внутрішню структуру змісту цієї діяльності, роблячи її процесом взаємодії [3, с. 47]. Вид, в свою чергу, виступає як систематизаційна одиниця, що об'єднує предмети діяльності за спільними ознаками. У цьому контексті благодійність, волонтерство та меценатство можуть функціонувати як форма і вид благодійної діяльності.

Законодавство також визначає сфери діяльності, суб'єкти та основні принципи функціонування благодійних організацій, при цьому держава звільняє такі організації від сплати податку на прибуток з усіх видів доходів, якщо вони зареєстровані як неприбуткові установи [6]. За даними Українського форуму благодійників, основними джерелами фінансування благодійних організацій є внески учасників та засновників, міжнародні та національні гранти, пожертви від фізичних та юридичних осіб, а також кошти з цільових державних програм [10]. Найбільша частина благодійних ресурсів спрямовується сьогодні на підтримку Збройних Сил України.

Необхідно відзначити, що Україна займає високі позиції у міжнародних рейтингах благодійності. За даними Британської благодійної організації Charities Aid Foundation в Світовому індексі благодійності 2022 року, Україна піднялася на десяте місце і стала єдиною європейською країною в першій десятці [11], що свідчить про зростаючу активність та вагомий внесок українців у глобальний контекст благодійності.

Розвиток правового регулювання благодійної діяльності в Україні, особливо в контексті підтримки обороноздатності держави, свідчить про адаптацію законодавства до змінюваних умов зовнішньої та внутрішньої безпеки. Значимі етапи законодавчих ініціатив можна відстежити, починаючи з 2014 року, коли у квітні 2014 року були внесені зміни до законів України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [6] та «Про гуманітарну допомогу» [9], у березні 2015 і до Закону України «Про волонтерську діяльність» [8] з підтримки питань національної безпеки і оборони і зокрема надання допомоги Збройним Силам України.

Значний прогрес у законодавстві у цій сфері відбувся в 2020 році з введенням Реєстру волонтерів, які займаються антитерористичною діяльністю та іншими діями

забезпечення національної безпеки. Ця ініціатива посилила координацію між волонтерами та державними органами, забезпечуючи ефективніше управління ресурсами [6, пункт 2¹ Прикінцевих положень].

Також, у 2022 році було внесено поправки до Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації», що стосуються засудження осіб за кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки, що забезпечило додатковий захист правової чистоти благодійних організацій [6, ст. 27].

А зміни внесені законами України від 24.03.2022 № 2155-IX; від 13.07.2023 № 3233-IX, від 23.08.2023 № 3342-IX до Кримінального кодексу України доповнили Кодекс статтею 201-2, яка встановила кримінальну відповідальність за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги [12].

Під гуманітарною допомогою, благодійними жертвами та безоплатною допомогою Кримінальний кодекс України розуміє поняття, визначені Законом України «Про гуманітарну допомогу» [9] та Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [6],[12 ст. 201-2]. Разом з тим, поняття «безоплатної допомоги» даною статтею не розкривається, що свідчить про недосконалість нормопроекування з даного питання.

Таким чином, аналіз відповідних законодавчих заходів виявляє послідовне зростання і удосконалення правових рамок для надання благодійної допомоги Збройним Силам України, які відображають здатність держави реагувати на змінені умови забезпечення оборони та безпеки.

Разом з тим, Закон України «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991 р. № 1934-XII та постанов Кабінету Міністрів України дозволяють фінансування Збройних Сил України за допомогою благодійних пожертв від фізичних та юридичних осіб [13; 14].

Благодійна підтримка Збройних Сил України реалізується шляхом безоплатної передачі коштів, майна, майнових прав від благодійників до бенефіціарів для досягнення чітко визначених цілей благодійності, що також передбачено Законом України від 05.07.2012 р. № 5073-VI [6, ст. 5].

Збір благодійних пожертв на підтримку Збройних Сил України можливий на спеціальні рахунки, відкриті в органах Державного казначейства. Міністерство оборони, державні органи, та органи місцевого самоврядування можуть залучати благодійні організації для організації збору пожертв від фізичних та юридичних осіб, включаючи резидентів і нерезидентів, укладаючи з ними відповідні договори про співробітництво [14].

Одним із прикладів ефективності таких зусиль є факт, що за першу добу повномасштабного вторгнення, 25 лютого, на спеціальний рахунок Національного банку України було зібрано майже 300 мільйонів гривень на підтримку Збройних Сил України [15], що демонструє значний потенціал благодійності та патріотизму серед громадян та юридичних осіб України, а також ефективність правових механізмів щодо мобілізації ресурсів для підтримки національної оборони.

Крім того, простежуються значні нормативні зміни, які відображають розвиток правових основ у сфері фінансової підтримки оборонних зусиль, що спрямовані на оптимізацію логістики та забезпечення Збройних Сил України в умовах посилення воєнної агресії з боку Російської Федерації.

Висновки

Аналіз історичних передумов і сучасних тенденцій у правовому регулюванні благодійної допомоги Збройним Силам України відображає глибокі коріння та еволюцію цього феномену у відповідь на змінювані суспільно-політичні умови. Україна зазнала значних трансформацій у сфері правового регулювання надання благодійної допомоги

Збройним Силам України. Сучасний етап такого регулювання акцентує увагу на правовому регулюванні, контролі та прозорості збору і розподілу благодійних внесків, особливо в контексті забезпечення обороноздатності держави. Нормативно-правова база у цій сфері сприяє формуванню механізмів залучення громадянського суспільства в підтримку Збройних Сил України, підкреслюючи роль благодійності із всіма її видами (формами) як важливого елемента національної безпеки та стабільності. Враховуючи історичні коріння та неперервний розвиток благодійництва, Україна демонструє адаптивність свого законодавства до потреб часу, забезпечуючи системне і ефективне використання ресурсів для підтримки своїх Збройних Сил.

Перспективи подальших досліджень полягають у детальному аналізі ефективності існуючих правових механізмів регулювання та забезпечення прозорості надання благодійної допомоги Збройним Силам України, а також у розробці нових моделей оптимізації взаємодії між державними структурами та громадськістю для підвищення ефективності використання благодійних ресурсів на користь обороноздатності країни.

Список використаних джерел

1. Гудзь А.О. Класифікація форм і видів благодійної діяльності в Україні. Південноукраїнський правничий часопис. 2019. № 1. С. 61-64.
2. Насібова О.В. Благодійність як джерело фінансових ресурсів соціального захисту населення. Ефективна економіка. 2020. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2020/62.pdf
3. Сербин Р.А. Детермінація форм благодійної діяльності. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 12. С. 47-52.
4. Благодійність. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/blaghodijnistj>
5. Гудзь А.О. Поняття та правове регулювання благодійної діяльності в Україні. Держава та регіони. Серія: Право. 2018. № 4 (62). С. 65-68.
6. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>
7. Про Товариство Червоного Хреста України: Закон України від 28.11.2002 р. № 330-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15#Text>
8. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
9. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 22.10.1999 р. № 1192-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>
10. Український форум благодійників. Статистичні дані. URL: <https://rating.ufb.org.ua/rating/blago-charts?currentYear=2020>
11. Україна потрапила в топ-10 найщедріших країн світу у 2022 році. URL: <https://i-ua.tv/news/73462-ukraina-potrapiyla-v-top-10-naishchedrishykh-krain-svitu-u-2022-rotsi>
12. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 №2341-III // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
13. Про Збройні сили України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1934-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
14. Порядок фінансового забезпечення потреб національної оборони держави, мобілізаційної підготовки, заходів з мобілізації та Збройних Сил за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2015 р. № 339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/339-2015-%D0%BF#Text>

15. За одну добу на спецрахунок для збору коштів на потреби армії надійшло майже 300 млн грн. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/za-odnu-dobu-na-spetsrahunok-dlya-zboru-koshtiv-na-potrebi-armiyi-nadiyshlo-mayje-300-mln-grn>